

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

Regeringskansliet
Gatuadress
PostnrPostort
E-post
Epost

Yttrande över SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen, en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna

Region Östergötland har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet ”Remiss av SOU 2024:16 Växla yrke som vuxen, en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna”.

Inledning

Utredningens förslag om förändringar av yrkesutbildningar kommer samtidigt med det betydande förändringsarbete som redan pågår utifrån reformen om planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Detta komplicerar bedömningen av utredningens konsekvenser i en regional kontext. När det gäller förslaget om ny yrkesskola väljer Region Östergötland att inte ta ställning till förslaget under pågående pilotverksamhet. Region Östergötland väljer istället att belysa *utmaningar* och *möjligheter* kring införandet av en ny utbildningslogik (yrkesskola inom ramen för ny lagstiftning) jämte befintligt system för informell och formell utbildning på gymnasial nivå, inklusive föreslagna förändringar kopplat till komvux.

Region Östergötland upplever utredningen i sina olika delar som välskriven men saknar en konsekvensanalys på samhälls-, organisations- och individnivå. På samhällsnivå gäller det frågor om tillit till utbildningssystemet, framförallt kopplat till jämförbarhet och reella möjligheter till rörlighet, synkronisering och övergångar mellan utbildningssystemen. På organisationsnivå gäller det planering och dimensionering - nationellt, regionalt och lokalt. Hur påverkas regionernas uppdrag, vem gör vad när och hur för att ett utbildningsutbud med relevans för regionens identifierade kompetensbehov erbjuds? För individen handlar det om att få kunskap om det samlade utbildningsutbudet, kunskap om vem som kan välja vad och hur det olika valen kan finansieras.

Region Östergötland lämnar sitt yttrande baserat på sina tre roller och perspektiv. Som regionalt utvecklingsansvariga, som huvudman för Naturbruksgymnasiet och som huvudman till Lunnevads folkhögskola. Region Östergötlands svar påverkas även av ett delägarskap i Östsvenska Yrkeshögskolan.

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

I delar av utredningen avstår Region Östergötland att yttra sig om förslagen då förändringarna har bärighet på kommunernas arbete mer än på det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Region Östergötlands synpunkter i sammanfattning:

Region Östergötland ser att en ny gymnasial yrkesskola tillsammans med befintlig yrkeshögskola kan få en positiv påverkan det regionala utvecklingsuppdraget generellt liksom på det regionala kompetensförsörjningsuppdraget. Region Östergötland tror att yrkesskolan ger långsiktiga förutsättningar och därmed förutsägbarhet för huvudmännen så att de vågar starta och bedriva utbildningar både inom smala nischer och inom områden med höga kostnader per utbildningsplats. Den tydliga kopplingen till yrkeshögskolan utgör grund för arbetslivets intresse och engagemang i utbildningen.

För folkhögskolornas del blir det viktigt att bevara särarten och säkerställa att yrkesutbildningar som idag drivs inom folkhögskolan inte utmanövreras i ett system som likt upphandlingar inom MYH utgår från traditionell marknadsrationalitet. Region Östergötland anser inte - som utredningen önskar - att hänsyn ska tas till yrkesskolans utbud vid beslut om arbetsmarknadsutbildning. Istället bör yrkesskolan och arbetsmarknadsutbildningarna samordna insatser för ökad inkludering för enskilda med behov att rustas av insatser via arbetsförmedlingen. Region Östergötland ställer sig positiv till förslagen om att reformera lärlingsutbildningen. Region Östergötland vill samtidigt att de förändrade urvalskriterierna, där de som har störst möjligheter att klara utbildning och/eller har tidigare arbetslivserfarenhet prioriteras följs upp så att de elever med störst behov av den alternativa form för lärande som lärlingsutbildningen erbjuder inte helt utestängs. Lärlingsutbildningen behöver hitta former för inkludering, jämlikhet, jämställdhet och icke diskriminering. Som del i detta bör det tredje urvalskriteriet (slutförd gymnasial utbildning) kompletteras med *eller motsvarande kunskaper*. Kunskaper som kan verifieras via validering eller via annan utbildningsaktör så som folkhögskola, arbetsmarknadsutbildning eller yrkesutbildning. Då blir lärlingsutbildningen även en möjlighet för enskilda att slutföra sin gymnasiala utbildning.

Region Östergötland ser positivt på möjlighet till riksrekryterande och tillfälliga yrkesutbildningar men önskar framhålla behovet av ett regionalt ansvar framförallt kopplat till planering och dimensionering. Regionerna kan ges en roll både vid ansökan och i beslut av dessa utbildningsinsatser. Region Östergötland anser likt utredningen att de extra utbildningsinsatserna vid särskilt stora behov bör regleras inom den nya förordningen om statsbidrag för yrkesvux och inte inom den nya utbildningsformen yrkesskola om den genomförs.

Region Östergötland ser en risk att ett ökat utbud av utbildningar skapar konkurrens om sökanden och osäkerhet i den enskildas valmöjlighet. Risken finns att det blir färre elever per utbildning och därmed ökar risken att

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

utbildningar ställs in. Region Östergötland ser även en risk kopplat till konkurrens mellan utbildningsanordnare om kontakter med arbetsgivare. Här uppstår även ett behov av att kvalitetssäkra arbetsplatser genom inrättandet av stöd till arbetsgivare för elever som brister i ansvarstagande på sina arbetsplatser liksom stöd för elever vars arbetsplatser brister i ansvarstagande som arbetsgivare.

Region Östergötland tillstryker utredningens överväganden och förslag på myndighetsuppdrag om tillgången till utbildning och studiesituationen för vuxna med funktionsnedsättning. Likaså att elevens finansiering av studier inom komvux som anpassad utbildning behöver utredas vidare. Slutligen delar Region Östergötland utredningens förslag till uppföljning och utvärdering.

Synpunkter på utredningen inklusive kort beskrivning av respektive utbildningsform

Beskrivning av förslaget till ny yrkesskola för vuxna

Yrkesskolan som ny utbildningsform, med Myndigheten för yrkeshögskola (MYH) som förvaltningsmyndighet och förebild är tänkt att komplettera befintligt utbildningsutbud på gymnasial nivå (SeQF4) så det mer än idag svarar mot arbetslivets behov av kompetens. Utbildningsformen ska regleras i ny lag och inte omfattas av skollagen. Anordnare kan vara statliga myndigheter, kommuner, regioner och enskilda fysiska eller juridiska personer var för sig eller i samverkan. Universitet och högskolor ges inte möjlighet att anordna utbildning. Yrkesskolan ska ge människor som primärt inte prioriteras i antagningen till komvux, som vill växla karriär och/eller stärka sin ställning på arbetsmarknaden, en möjlighet att utbilda sig till yrken på gymnasial nivå. Yrkesskolan ska vara riksrekryterande och statligt finansierad och förväntad målgrupp har arbetat några år och har en tidigare gymnasieutbildning. I förslaget nämns omställningsstudiestödet som finansieringsform för den enskilda studenten. Utredningen ser möjlighet att efter avslutade studier läsa vidare inom yrkeshögskolan. Utredningen ser även behov av att via komvux ge möjlighet till kompletterande studier för att nå gymnasial examen.

- Region Östergötland ser möjligheter att en ny gymnasial yrkesskola tillsammans med befintlig yrkeshögskola kan utvecklas mot branschernas kompetens- och omställningsbehov, att de utformas utifrån nationell likvärdighet, inkluderande pedagogik och stöd till enskilda för en hög genomströmning. Detta skulle ge en positiv påverkan kopplat till det regionala utvecklingsuppdraget generellt och kompetensförsörjningsuppdraget specifikt.
- Region Östergötland tror att yrkesskolan ger förutsättningar (förutsägbarhet och långsiktighet) för huvudmännen att våga starta och bedriva utbildningar inom smala nischer, eller inom områden med höga kostnader per utbildningsplats.

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

- Region Östergötland tror även att yrkesskolans möjlighet till inflytande och delaktighet avseende utbildningens innehåll och utformning utgör grund för arbetslivets intresse och engagemang i utbildningen. Inom branscher med övervikt av småföretagare bör beaktas att det kan vara svårt att engagera sig i ledningsgrupper eller bereda LIA-platser, även om företagets kompetens behov är påtagligt och utgör hinder för tillväxt.
- Region Östergötland anser att yrkeshögskolans möjlighet till enskild anpassning och validering för att anta personer med icke-formell kompetens varit en styrka och anser det viktigt antagningen även på gymnasial nivå ger möjlighet till validering och prövning av reell kompetens.
- Region Östergötland anser att möjlighet till komplettering - i syfte att nå en gymnasial examen som kvalificerar för vidare studier - bör göras möjlig utan att ta ställning till hur i ett genomförande av ny yrkesutbildning genomförs.

Kort beskrivning av Folkhögskolornas relation till föreslagen ny yrkesutbildning

Folkhögskolorna har liksom den föreslagna yrkesskolan ett riksrekryterande utbildningsutbud. Utredningen anser - utan fördjupat resonemang - att MYH kan behöva ta hänsyn till folkhögskolans utbud samtidigt som man identifierar folkhögskolan som en möjlig utförare av yrkesskolans utbildningar.

- Region Östergötland vill betona vikten av att värna folkhögskolornas pedagogik vars särart möjliggör utbildning för många människor.
- Region Östergötland vill säkerställa att förutsättningarna för yrkesutbildningar på gymnasial nivå, som idag drivs inom folkhögskolan utifrån arbetslivets behov, inte urholkas. Risker finns om ett system med traditionell marknadsrationalitet kopplat till uppdragsutbildning ges företräde vid ett eventuellt genomförande av ny yrkesutbildning.

Kort beskrivning av Arbetsmarknadsutbildning i relation till föreslagen ny yrkesutbildning

Arbetsmarknadsutbildning riktar sig till de som är eller riskerar arbetslöshet. Dess syfte är att komplettera det reguljära utbildningssystemet med fokus på den enskildes möjligheter att få eller behålla ett arbete samt motverka att brist på arbetskraft uppstår på arbetsmarknaden. Uppdraget utgår från att rusta den enskilda mot arbetslivets behov.

- Region Östergötland anser att yrkesskolans och arbetsmarknadsutbildningarnas insatser bör samordnas för ökad inkludering (inte exkludering) för enskilda med behov att rustas av insatser via arbetsförmedlingen och för att möta arbetsmarknadens behov.

Kort beskrivning av kommunal vuxenutbildning (komvux)

Yrkesutbildning inom komvux, ska enligt utredningen fortsatt vara den dominerande yrkesutbildningen på gymnasial nivå för vuxna. Målen för komvux utgår både från individens behov av utbildning, och arbetslivets behov av kompetensförsörjning. I juli 2021 tillkom målet att komvux ska utgöra en bas

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet liksom att komvux ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning. Utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara behov och förutsättningar. När det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå ska de som har störst behov av utbildning prioriteras (skollagen (2010:800)).

Utredningens förslag om lärlingsutbildning för vuxna

Ett av utredningens uppdrag kopplat till komvux innebar att ge förslag på utbildning med stark koppling mellan arbetsplatser och utbildning där arbetslivet ges ett stort ansvar. Utredningen föreslår att en bestämmelse införs i skollagen (2010:800) om att sammanhållen yrkesutbildning får ges i form av lärlingsutbildning. Lärlingsutbildning inom kommunal vuxenutbildning ska undantas från bestämmelsen i skollagen (2010:800) om att de med störst behov ska prioriteras. Detta ska även gälla för lärlingsutbildning inom anpassad utbildning. Utredningen föreslår särskilda utbildningskontrakt med arbetsgivaren för eventuella skador som kan uppstå på arbetsplatsen samt avtal där det framgår om lärlingen i aktuellt fall har eller inte har rollen som arbetstagare. De överenskommelser som gäller för planerings- och dimensioneringsreformen för primära och sekundära samverkansområden ska även omfatta lärlingsutbildning. Enligt utredningens förslag ska företräde vid urval ges som följer:

1. arbetar eller nyligen arbetat inom det yrkesområde den sökta utbildningen avser,
2. arbetar eller nyligen arbetat inom ett annat yrkesområde, eller
3. har en slutförd gymnasial utbildning.

Region Östergötland anser att det tredje kravet - på slutförd gymnasial utbildning - bör utgå. Istället bör lärlingsutbildning identifieras om en alternativ väg att slutföra en gymnasial utbildning.

Region Östergötland har en positiv inställning till förslaget om reformerad lärlingsutbildning för vuxna. En lärlingsutbildning som mer än idag utgår från arbetsgivarens behov bidrar till att fler arbetsgivare ser nyttan med utbildningsformen och i större grad tar emot och erbjuder lärlingsplatser. Lärlingsutbildningen leder förhoppningsvis till arbete för den enskilda och kvalificerad arbetskraft för arbetsgivarna.

Region Östergötland vill uppmärksamma att förändrade urvalskriterier, där de som har störst möjligheter att klara utbildning och/eller har tidigare arbetslivserfarenhet prioriteras medför en risk att utestänga de elever som har utmaningar med lärande i klassrum och kanske störst behov av en alternativ form för lärande.

Region Östergötland ser även en risk att förändringen missgynnar de individer som saknar nätverk och arbetsgivarkontakter och risker att aspekter på jämlikhet, jämställdhet och icke diskriminering inte beaktas.

Region Östergötland anser även att det behöver vara enkelt att hantera lärlingssystemet för alla parter såväl administrativt som operativt.

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

Utredningens förslag om bättre förutsättningar att snabbt möta nya utbildningsbehov

Utredningen hade även uppdrag att föreslå hur statsbidrag för regionalt yrkesvux skulle kunna förändras för att möta stora och snabbt uppkomna utbildningsbehov lokalt och regionalt. Exempelvis vid företagsetablering och expansion, företagsnedläggning och flyktingmottagning. Utredningen föreslår att komvuxutbildningen i dessa fall ska kunna omformas och blir riksrekryterande och statsfinansierad (med möjlighet för arbetsgivare att gå in och ta vissa kostnader). Vid ansökning från den enskilda i dessa fall ska urvalet av sökanden göras utifrån ett samhälleligt kompetensförsörjningsperspektiv och därmed utifrån vilka sökanden som har möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen bäst och inte längre enligt bestämmelserna i skollagen (2010:800). Följande kriterier föreslås:

1. arbetar eller nyligen arbetat inom det yrkesområde den sökta utbildningen avser,
2. arbetar eller nyligen arbetat inom ett annat yrkesområde, eller
3. har en slutförd gymnasial utbildning

Region Östergötland anser att det tredje urvalskriteriet kompletteras med – *eller motsvarande kunskaper som kan verifieras via validering eller via annan utbildnings aktör på gymnasial nivå så som folkhögskola, arbetsmarknadsutbildning eller yrkesutbildning.*

Region Östergötland ser positivt på möjlighet till riksrekryterande och tillfälliga yrkesutbildningar men önskar tydliggörande kring den regionala rollen kopplat till planering och dimensionering inför ansökan och beslut av dessa utbildningsinsatser.

Region Östergötland anser likt utredningen att extra utbildningsinsatserna - vid särskilt stora behov - regleras inom den nya förordningen om statsbidrag för yrkesvux och inte inom den nya utbildningsformen yrkesskola om den genomförs.

För övrigt:

- Region Östergötland tillstyrker utredningens överväganden och förslag på myndighetsuppdrag om tillgången till utbildning och studiesituationen för vuxna med funktionsnedsättning. De granskningar, utredningar och fortbildningsinsatser som utredningen föreslår blir bra utgångspunkt för ett fortsatt arbete för att underlätta studiesituationen och tillgången till komvux för målgruppen.
- Region Östergötland tillstyrker även utredningens förslag om att elevens finansiering av studier inom komvux som anpassad utbildning behöver utredas vidare då den studerandes möjligheter till finansiering av studier är problematisk och försvårar övergångar till arbete.
- Region Östergötland delar utredningens förslag till uppföljning och utvärdering.
- Region Östergötland ser en risk att ett ökat utbud ger färre genomförda utbildningar.

2024-05-29

Dnr: 2024/2762

- Region Östergötland ser en risk att ett ökat utbud av utbildningar skapar konkurrens om sökanden, skapar osäkerhet i den enskildas valmöjlighet vilket kan leda till färre elever per utbildning och därmed ökad risk att utbildningar inte genomförs.
- Region Östergötland ser en risk kopplat till konkurrens om kontakter med arbetsgivare i ett utbildningssystem som för att nå mål bygger på goda relationer med företag. Detta lägger grund för konkurrens om arbetsgivarkontakter snarare än samordning och samverkan. Den med bäst kontakter erbjuder bästa förutsättningarna för elever. Detta blir särskilt viktigt för aktörer med fokus på inkludering och med elever som ”kräver mer”.
- Region Östergötland ser ett behov av att kvalitetssäkra arbetsplatser genom någon form av stödfunktion för elever som brister i ansvarstagande på sina arbetsplatser liksom stöd för elever vars arbetsplatser brister i ansvarstagande som arbetsgivare.

Per Larsson
Regionutvecklingsnämndens ordförande

Richard Widén
Regionutvecklingsdirektör